

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנתם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

וארא

(חלק טז — שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

וּאֵרָא ג

שלאחר שטען משה „כבד פה וכבד לשון אנכי“⁵, „שלח נא ביד תשלח“⁶, אמר לו הקב"ה „ודברת אליו (לאהרן) . . . ודבר הוא לך אל העם גוי“⁷ –

אלא ש(גם) משה ידבר לפרעה; והחילוק בין דיבורו של משה לדיבורו של אהרן הוא רק בזה, שמשה הוצרך לדבר רק „פעם אחת“, ועל אהרן הוטל להיות „ממליץ“ ו„מטעים“ את דיבורו של משה „באזני פרעה“, עד שישפיע עליו אשר – „ושלח את בני ישראל מארצו“.

[ולכן הוסיף רש"י את תיבת „(ויטעימנו) באזני (פרעה)“ – הגם שבפסוק נאמר „אל פרעה“ סתם – דהיינו כפירוש רש"י בריש פ' ויגש: „דבר באזני אדוני – יכנסו דברי באזנך“].

וההכרח לפרש ש„אתה תדבר“ (דמשה) פירושו דיבור לפרעה ולא לאהרן (דלא כאופן הדיבור שבפ' שמות כנ"ל, וכהבנת כמה פשטנים⁸ גם בענינו⁹): א) כבר נאמר בפסוק הקודם „ואהרן אחיך יהי נביאך“ – ולמה לו לכתוב לחזור על כך בשנית („אתה תדבר גוי' ואהרן אחיך ידבר גוי'“)? ב)

א. בהמשך לטענת משה לפני הקב"ה „הן אני ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה“¹, כתיב²: „ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך אלקים לפרעה ואהרן אחיך יהי נביאך. אתה תדבר את כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה גוי“³. ועל תחילת הכתוב, על התיבות³ „אתה תדבר“, פירש רש"י: „פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי“ ששמעת מפי ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה“.

והיינו, שרש"י נקט בכוונת הכתוב „אתה תדבר גוי' ואהרן אחיך ידבר אל פרעה גוי“, שאין פירושה שמשה ידבר (רק) לאהרן ואהרן לבדו ידבר אל פרעה – ע"ד שלמדנו לעיל בפ' שמות,

1) פרשתנו ו, ל.

2) ז, א"ב.

3) אף שרש"י מפרש כאן כל הכתוב (ולא רק התיבות „אתה תדבר“)

– „את כל אשר אצוך“ – „פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי שמעת מפי“ (ראה ש"ח כאן): „ואהרן אחיך ידבר אל פרעה“ – „ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה“ (וראה יריעות שלמה (מהרש"ל) כאן); „ושלח את בני ישראל מארצו“ – שדיבור אהרן הוא באופן כזה שיפגוע על פרעה, ולכן מדייק רש"י „באזני פרעה“, כדלקמן בפנים –

מ"מ מעתיק רש"י רק תיבות אלו, כדרכו בכ"מ להעתיק רק התחלת הכתוב (או הענין) אף שכוונתו לכל הכתוב (או הענין). ראה לקו"ש ח"י"ז ע' 242.

4) בדפוס ראשון ושני דרש"י ובכמה כתי"ד רש"י: לפי. וכן נעקת בטור הארוך פרשתנו ו, יב (ודפוסים אחדים דהרמב"ן שם, יג). וראה לקמן הערה 35.

5) ד, י.

6) שם, יג.

7) שם, ט"ט.

8) תיב"ע וראב"ע כאן. רמב"ן (לעיל ו,

יג). ועוד.

9) וראה ג"כ מפרשי רש"י (רא"ם, גו"א, דבק טוב, משכיל לדוד ועוד).

„כבד פה וכבד לשון” – דמהאי טעמא הסכים הקב”ה שאהרן „יהי לך לפה”¹⁴ – לא דיבר באריכות ובפרטיות וכמה פעמים, אלא אמר את העיקר והמוכרח וסמך על אהרן ש„יטעים” את דבריו, דהיינו, כפי שנצטוה בפרשתנו –

וכיון שכן, הרי קשה: אם יש צורך לבאר את אופן וסדר הדיבור ד„אתה תדבר גו’ ואהרן אחיך ידבר גו’”, שמשה מדבר „פעם אחת. . ואהרן כו’ ימליצנו ויטעימנו כו’” – ה’ הכתוב צריך לומר זאת במקום שבו דיברו אל פרעה בראשונה (בפ’ שמות)¹⁵; ואם זהו דבר המובן מעצמו (שכאשר דיברו שניהם, ה’ משה מדבר בקיצור, בהיותו „כבד פה גו’”, ואהרן ה’ מטעים את דבריו) – מדוע הוצרך הפסוק לפרט זאת כאן? דיו שיאמר בקיצור שמשה יצרף אליו את אהרן (ע”ד דברי הפסוק ו)רש”י לעיל¹⁶ על „וידבר ה’ אל משה ואל אהרן” – „לפי שאמר משה ואני ערל שפתים יצרף לו הקב”ה את אהרן כו’”?

בפירוש נאמר (לעיל¹⁰) „הם המדברים אל פרעה גו’” – היינו שגם משה דיבר אל פרעה;

ולכן נקט רש”י, שהפסוק „אתה תדבר גו’” בא לומר, שאף משה ידבר אל פרעה, אבל דיבורו יהי רק „פעם אחת. . ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו וכו’”.

ב. אבל צריך להבין:

(א) לעיל, בפ’ שמות¹¹ מסופר אשר לאחר שאספו משה ואהרן את זקני ישראל וכו’, „באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה גו’ ויאמרו אלקי העברים גו’”. ומזה (שגם) שם נאמר הדבר בלשון רבים, מוכח, שגם אז דיברו שניהם אל פרעה¹² (ובפרט שהכתוב מנסה מלשונו לעיל: בנוגע לדיבור אל „כל זקני בני ישראל” כתיב¹³ „וידבר אהרן גו’ אשר דבר ה’ אל משה”, ואילו אצל פרעה כתיב „ויאמרו”)

– ובפשטות מסתבר, שבהיות משה

10) ג, כז. וכן מוכח מעוד כמה פסוקים – ראה גו’א ומשכיל לדוד.

11) ה, א. ג.

12) ברמב”ן (ו, יב) כתב: „מתחילה לא צוה אותו שידבר הוא אל פרעה רק אמר ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו והי אפשר שידברו הזקנים והוא יחריש”, ומשמע שמפרש כן גם הכתוב „ויאמרו” שבפ’ שמות (שרק האחד דיבר) – אבל מפשטות הלשון „ויאמרו” (וכן הלשון „המדברים” שבפרשתנו) משמע, שגם משה דיבר אל פרעה (וראה גם רמב”ן שמות ד, טו). ולהעיר ג”כ, שברמב”ן ו, יג כ’ (בטעם הכפלת טענת משה): „והקב”ה צוה את שניהם לדבר אל העם ואל פרעה וחשב משה כי שניהם יתנבאו כו’ ושניהם יבואו כו’ ואל פרעה ודי שידבר האחד כו’” – והרי רש”י פליג ע”ז וס”ל ש„הוא הדיבור עצמו האמור למעלה כו’”.
13) ד, ל.

14) שם, טז. – ואף שזהו בנוגע הדיבור „אל העם”, הרי (נוסף על המבואר לקמן, שבפשטות זה תשובה גם ע”ד השליחות לפרעה, הרי) מכיון שבפועל ה’ „כבד פה גו’” מובן שדיבר בקיצור כו’, ככפנים.

15) ואף שבשליחות זו לא ה’ ציווי מיוחד למשה לדבר לפרעה, כ”א „ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם גו’” (שמות ג, יח) [אלא ש„הזקנים נשמטו אחד אחד כו’” (פרש”י שם ה, א) ונשארו רק משה ואהרן], משא”כ כאן שנצטווה „דבר אל פרעה גו’” – מ”מ, מכיון שגם בפ’ שמות מפורש „ויאמרו”, שגם משה דיבר לפרעה (עם היותו „כבד פה גו’”), הו”ל להכתוב לפרש סדר הדיבור, ככפנים.

16) ו, יג. וראה פרש”י שם, כט”ל: „הוא הדיבור עצמו האמור למעלה. . היא אמירה שאמר למעלה כו’”.

„הוא יהי' לך לפה“ קאי על ב' השליחויות²¹.

(ב) ועיקר: כמה פסוקים לאחר מכן – לאחר שמסופר שהקב"ה הסכים ש„הוא יהי' לך לפה“ – מספר הכתוב²² שאמר הקב"ה למשה בפירוש „בלכתך לשוב מצרימה ראה כל המופתים גוי' ועשיתם לפני פרעה גוי' ואמרת אל פרעה גוי'“, ולא מצינו שטען משה על זה להקב"ה „כבד פה גוי' וכיו"ב²³;

ובהכרח לומר, שהבין משה מדברי הקב"ה, אשר (אף שכאן יהי' גם הוא) מוכרח לדבר לפרעה („ואמרת“)²⁴ – דלא כבדיבור לבני ישראל, שהי' ע"י אהרן לבדו – אעפ"כ) יוכל לצרף אליו את אהרן²⁵ להיות לו „לפה“²⁶.

72 ד. נוסף על הנ"ל ישנם כמה דיוקים בלשון רש"י, ומהם:

21) ומש"נ „ודבר הוא לך אל העם“ – כי עיקר השליחות אז הי' ל„העם“, כמבואר בהמשך הכתובים שם (וגם השליחות לפרעה אז הי' צ"ל עם זקני ישראל כנ"ל הערה 15), והשליחות של משה לפרעה הי' על לאח"ז (ראה פרש"י שבהערה 23).

22) שמות ד, כא-כב. 23) ודווקא לומר שמכיון שציווי זה הי' על לאחר זמן (כפרש"י שם: „מופתים שאני עתיד לשום בידך כו"י עיי"ש) לכן לא טען משה כו". 24) ועד"ז כאן שנצטווה משה (ו, יא. כט) „דבר אל פרעה מלך מצרים“.

25) אבל אין להוכיח זה מ„ויאמר אל פרעה“ (שמות ה, א), שהרי שם הי' הציווי „ואמרת“, כנ"ל הערה 15.

26) ועפ"ז יומתק לשון רש"י עה"פ „יהי' לך לפה“ – „למליץ לפי שאתה כבד פה“, דלכאורה: תיבות אלו מיותרות – אלא שבזה מוסיף בפי' הכתוב, שאהרן נתמנה „לך לפה“ בכלל, וגם כאשר משה צריך לדבר, מ"מ, אהרן „יהי' לך לפה“ – למליץ כו". אבל ראה לקמן הערה 32.

(ב) תמיהה גדולה יותר¹⁷: מה היתה מעיקרא טענת משה רבינו כאן „הן אני ערל שפתים“ – והלא כבר טען לפני כן „כבד פה וכבד לשון אנכי“ ועל זה ענהו הקב"ה „הוא יהי' לך לפה“ – וא"כ מה לו לבוא בשנית באותה טענה (לכאורה) „הן אני ערל שפתים“?

ולאידך, אם נוסף חידוש כאן בטענה השני, ולכן אין מספיק המענה שאהרן „יהי' לך לפה“ – איך נענית טענה זו בזה ש„אהרן אחיך יהי' נביאך“, שהוא לכאורה אותו המענה דפ' שמות?

ג. יש מפרשים¹⁸ שתירצו (על השאלה הב') שתחילה הי' הנידון רק הדיבור „אל העם“ (כהדגשת הכתוב שם „ודבר הוא לך אל העם“), וכאן נתחדשה שליחות הדיבור גם לפרעה; ולכן טען כאן משה שוב „אני ערל שפתים“, והקב"ה ענהו שגם בשליחות לפרעה – „ואהרן אחיך יהי' נביאך“.

אבל קשה לפרש כן:

א) אף בדיבור הראשון, כאשר צוה הקב"ה שמשה יהי' לשליח ה', הרי מיד בהמשך הדברים נזכרות כבר ב' השליחויות: „לך ואספת את זקני ישראל גוי'“¹⁹, וגם „ואשלחך אל פרעה גוי'“²⁰ – ומזה מובן, שמענה הקב"ה

17) כמו שהקשה הרמב"ן (ו, יב), אברבנאל ואלשיך כאן. ועוד.

18) רמב"ן שם (ושמות ד, טז). אברבנאל שם. ועוד. וראה אלשיך שם באו"א.

19) שמות ג, טז.

20) שם, י. וראה פרש"י שם: יועילו דבר"ך כו". פרש"י שם, יא: לדבר עם המלכים.

„בכבידות“, ולכן די לו שיצרף אליו את אהרן, אשר יאריך ו„יטעים“ את הדברים שיאמר משה בקיצור לפרעה;

אבל עתה בא משה לידי הכרה אשר „אני ערל שפתים“: אין זאת רק שדיבורו אינו עולה „בקלות“, אלא הדיבור אינו אפשרי עבורו כלל, כאילו הי' „אטום“ – וממילא אין כל מקום לשליחות שלו אל פרעה [ואדרבה: אם יבוא לפרעה וישתוק בהיותו שם, לא זו בלבד שהדבר לא יביא כל תועלת, אלא הדבר אף יגרום קלקול³⁰: פרעה עלול לפרש את שתיקתו כהסכמה לדרישתו „תכבד העבודה“³¹ וכיו"ב].

ועל זה ענהו הקב"ה „אתה תדבר גו'": אין זה רק לשון ציווי, אלא (יחד עם זה) הבטחה – „אתה תדבר“ לשון עתיד, היינו, שאף שהוא „ערל שפתים“ יתן לו הקב"ה את היכולת לדבר³².

(30) ראה מדרש שכל טוב כאן. אברבנאל כאן.

(31) שמות ה, ט.

(32) וצ"ק לדעיל (ו, יג) נאמר רק (כתשובה על הטענה „ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים“), וידבר ה' אל משה ואל אהרן ופרש"י: „לפי שאמר משה ואני ערל שפתים צירף לו הקב"ה את אהרן להיות לו לפה ולמליץ“, דמזה משמע שעיקר התשובה הוא בזה ש„צירף לו הקב"ה את אהרן“. ודווקא לתרץ דשם נאמר הענין רק בקיצור – כי סוף סוף אין חידוש בזה ש„צירף לו כו' אהרן“ (כנ"ל בפנים).

ואולי י"ל (בדוחק עכ"פ), שלכן מוסיף רש"י „להיות לו לפה ולמליץ“, היינו שלא רק „טעים“ דברי משה, כ"א צריך להמליץ אותם* לפרעה (מכיון ש„אתה תדבר גו'“ הוא באופן שפרעה לא

א) זה שמשה דיבר בצמצום ובקיצור (ואהרן האריך והטעים את הדברים), מובן הוא, אבל מהו ההכרח לומר שמשה דיבר „פעם אחת“ דוקא ולא יותר?

ב) מהו דיוק הלשון „(פעם אחת) כל שליחות ושליחות כו'“ – ולא בלשון „כל ציווי וציווי“, שלכאורה מתאימה יותר לעניננו – בהתאם ללשון הכתוב „את כל אשר אצוך“?

ג) „(כל שליחות ושליחות) כפי ששמעת מפי“ הוא לכאורה יתור לשון – וכי יאמר משה לפרעה דברים שלא שמע מפי הקב"ה!?

ד) מהו כפל הלשון „ימליצנו ויטעימנו“?

ה. והביאור בזה יובן בהקדים הסבר השינוי בטענת משה כאן מטענתו הקודמת: בפ' שמות⁵ אמר „כבד פה וכבד לשון אנכי“, ואילו כאן²⁷ – „אני ערל שפתים“, ובפרט שלפי פירוש רש"י אין זה שינוי בלשון בלבד, אלא גם בתוכן הענין²⁸:

„כבד פה וכבד לשון אנכי“ פירש רש"י: „בכבידות אני מדבר“, היינו, שביכלתו לדבר, אלא שזה בא לו „בכבידות“; משא"כ „ערל שפתים“ פירש רש"י²⁹, „אטום שפתים“: שפתיו „אטומות“ – היינו שישנה מניעה והפרעה לעצם הדיבור.

וזהו החידוש בטענה הב': תחילה סבר משה שהריהו (רק) „כבד פה וכבד לשון“ – יש ביכלתו לדבר עכ"פ

(27) ו, יב. ל.

(28) ראה ש"ך עה"ת עה"פ ערל שפתים.

(29) ו, יב.

(* אבל קשה לפרש „ולמליץ“ כדלקמן בפנים (תרגום מלשון הקודש ללשון מצרי) – כי בפשטות נקט רש"י לשון הכתוב דפ' שמות עם פירושו, כדלקמן בפנים ההערה.

ולכן דייק רש"י, "כל שליחות ושליוחות וכו'", להזגיש שדיבורו של משה אכן לא הי' מכה עצמו, אלא בזכות הליכתו בשליחותו של הקב"ה, אשר נתנה לו כח ויכולת לדבר; והדברים באים בהמשך לפירוש רש"י לעיל בסמוך³³: "אני ה', כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי" – היינו, שדי בזה ש"אני" הוא המשלח כדי שתוכל לקיים, "דברי שליחותי". – ועד?" בנוגע לעצם מסירת (דיבור) דברי השליחות.

ו. ועפ"ז מובנת גם האריכות בלשון רש"י – "פעם אחת כל שליחות ושליוחות כפי ששמעתי מפיו": הכוונה בהליכת משה לדבר לפרעה לא היתה לשכנע את פרעה ע"י הסברים וטעמים, אלא למסור את שליחות הקב"ה; משה הי' שליח ה' שדיבר עם פרעה במקום (ובכח) המשלח – הקב"ה. וממילא הי' צריך למסור את לשונו המדויקת של המשלח³⁴ (ללא הכפלה והסברה): הי' עליו לדבר רק "פעם אחת" (כשם שהקב"ה אמר זאת "פעם אחת"), ו"כפי ששמעתי מפיו" – באותה לשון בדיוק כפי ששמע זאת מהקב"ה³⁵.

יבין, כדלקמן בפנים); וע"ד לשון הכתוב בפ' שמות, "הוא יהיה לך לפה" (וברש"י שם: למליץ כו') שנאמר בדיבור אהרן אל העם, שאז לא דיבר משה אליהם כלל. ולהעיר מפרש"י כאן ד"ה יהי נביאך. תרגום שמות ד, טז. ואכ"מ.

33) ה, כט.

34) להעיר מס' בעלי ברית אברם (למהרא"א אזולאי – זקנו של החיד"א) פרשתנו ו, יא-יב (בפ' הכתוב (שם, כט), "דבר אל פרעה מלך מצרים את כל אשר אני דובר אליך"): "שלא תוסיף כלום מעצמך אבל תאמר הדברים כסדר שאסדר אני לך ובוודאי בסייעתא דשמיא".

35) ויש להתאים המבואר בפנים גם עם

אלא שעל זה מתעוררת השאלה: הלא דיבור הקב"ה למשה הי' בלשון הקודש³⁶, וממילא גם דיבורו של משה לפרעה הי' בלשון הקודש³⁷ ("כפי ששמעתי מפיו" – וא"כ אינו מובן: כבר פירש רש"י לעיל בפ' ויחי³⁸ שפרעה לא הי' "מכיר" בלשון הקודש³⁹, ואיך הי' ביכלתו להבין את דברי משה בלשון הקודש?

ולכן ממשיך רש"י: "ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו וכו'", דלשון "ימליצנו" כוללת (גם)⁴⁰ משמעות של תרגום משפה זו לאחרת, כמו שכבר

הגירסא (דלעיל הערה 4) "לפי כו" – היינו, שהטעם שמשה צריך לדבר רק "פעם אחת כל שליחות כו" הוא "לפי ששמעתי מפיו", שהוא השליח ששמע ישר מפי הקב"ה (ע"מ למסור דברי ה' לפרעה). וראה גו"א בא יב, ג.

36) להעיר מפרש"י בראשית ב, כג.

37) ראה גם לבוש האורה לפרש"י פרשתנו ו, יב. וראה מבילתא דרשב"י כאן: "אתה תדבר בלשון הקודש כמלאך ואהרן אחיך ידבר בלשון מצרי כו". צפע"נ (להרגצובי) שמות ד, י.

38) ג, ו. – וצ"ע במ"ש בלבוש הנ"ל, ואם פרעה זה הוא פרעה הראשון כבר ידעת שלמד לשון הקודש מיוסף כמו שפרש"י בפרשת ויחי".

39) וגם להמ"ד ד"ויקם מלך חדש – חדש ממש" (פרש"י שמות א, ח (בפ' הראשון)) – דוחק לומר שהי' מכיר בלשון הקודש, והרי פרעה לא למד לשון הקודש כל זמן היות יוסף משנה למלך (בערך שמונים שנה!). וראה פנ"י פרשתנו ו, יב. ומ"ש בלבוש שם, "ואם הוא פרעה אחר כבר ידעת מאמרם ז"ל שאין ממנין מלך מצרים עד שיוכל לדבר בכל שבעים לשון" – צ"ע, שהרי מפורש ברש"י ויחי שם, "על לשון הקודש שאני מכיר ונדף על ע' לשון כו". וראה גם רש"י האזינו לב, ח.

40) אבל אי"ז פירושו בדוקא בכל מקום – ראה (בעניינו) פרש"י שמות ד, טז (בנ"ל הערה 32).

פירש רש"י לעיל (בפ' מקץ⁴¹) על הפסוק, "כי המליץ בינותם": "כשהיו מדברים עמו ה' המליץ ביניהם היודע לדבר לשון עברי ולשון מצרי והי' מליץ דבריהם".

והיינו שעל אהרן יוטל תפקיד כפול: א) "ימליצנו" – לתרגם את שפת דברי משה, ב) "ויטעימנו כו'" – להסביר ולהטעים את תוכן דבריו, באופן שיתקבלו, ובאזני פרעה".

ז. אבל לכאורה עדיין אינו מחזור: מאחר שבלאו הכי לא הבין פרעה את דברי משה אליו, מה היתה התועלת בדיבורו של משה, ועד כדי כך, שהיתה על זה נתינת יכולת מיוחדת, כנ"ל?

והביאור – שענין זה בא בהמשך לפירוש רש"י בפסוק שלפניו: "נתתיך אלקים לפרעה – שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין". והיינו, שענינו של משה בדיבורו לפרעה לא ה' לבאר ולהסביר לו בדברי טעם וכו' (שזה ה' תפקידו של אהרן – "ואהרן אחיך יהי נביאך", כנ"ל), אלא להיות "שופט" עליו – באופן של "ורודה", והיינו "לרדותו במכות ויסורין".

ועד"ז בעניננו: משה רבינו ה' צריך לומר לפרעה בתוקף, "שלח את עמי" ולרגוז עליו, אשר מאופן הדיבור (וממראה פני משה בשעת מעשה וכו'⁴²) יבין פרעה שזהו "קשות" – בדוגמת מכות ויסורין.

ח. מיינה של תורה בפירוש רש"י זה:
בענין "ראה נתתיך אלקים לפרעה"

"שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין"), מבואר בחסידות⁴³: בשעה שהקליפות הן בעוצם תקפן (שזהו מחמת יניקתן וכו'), אזי אפילו⁴⁴ לצדיק אין כח להכניען ולשברן (ע"ד מאמר חז"ל⁴⁵: "אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו"); דבר זה רק ב"יכלתו יתברך שהוא כל יכול", לקיים אפילו ברשע שבבחינת "כל גאה" – "והשפילהו . . הכניעהו והדך רשעים תחתם"⁴⁶.

75 וזהו, ראה (לשון חידוש ופליאה) נתתיך אלקים לפרעה: הגם שפרעה ה' בתקפו עדיין, עד שאפילו "לא ה' עבד יכול לברוח ממצרים"⁴⁷, נתן הקב"ה למשה "ממשלה זרוע כאל"⁴⁸ ממש על פרעה⁴⁹, עד שה' ביכלתו לרדות אותו, במכות ויסורין⁵⁰.

וכח זה ניתן למשה⁵¹ דוקא,

43 אוה"ת פרשתנו ע' רלא. ד"ה ראה נתתיך תרל"א, תרע"ז, תשט"ו. פלה הרמון פרשתנו ע' סד.

44 באוה"ת שם, "אלא לצדיק". ואולי צ"ל "גם לצדיק" (כבד"ה ראה נתתיך תרל"א: גם לצדיקים מופלגים. ועד"ז בד"ה זה דת"רע"ז).

45 ברכות ז, ב. מגילה ו, ב. אבל צ"ע אם זוהי אותה הדרגה ממש בתוקף. וראה לקמן הערה 55.

46 איוב מ, יא-יב. וראה גם יהל אור ע' שסו.

47 פרש"י יתרו יח, ט. מכילתא שם, יא.

48 איוב שם, ט ("זרוע כאל").

49 ל' אוה"ת שם. ד"ה ראה נתתיך תרל"א.

50 וראה בארוכה תו"ח פרשתנו בפסוק הוא אהרן ומשה (קט"ו, ב ואילך) דפרעה הו"ע קשה עורף דקליפה, תוקף הישות והגסות, והכניעתו היא רק ע"י משה כו', עיי"ש. וראה גם אוה"ת פרשתנו ע' רכט"רל.

51 ראה אוה"ת שצויין בהערה 43, לפי שמשה ה' משם מ"ה דא"ק . . שהוא למעלה מהתהו ותיקון כו". ובהדרושים ד"ה ראה נתתיך

41 מב, כג.

42 ראה פרש"י בשלח טו, ח.

משה רבינו, כידוע⁵⁶, שיש בכחו „להכניע” את הרשעים – גם כאשר הם בתקפם⁵⁷.

וזהו הטעם הפנימי לכך שהוכרח משה רבינו לדבר לפרעה (א) ולא הי' די בדיבורו של אהרן – (ב) ואף שהדיבור הי' בשפה שפרעה לא הבין –

לפי שכאן הי' הכרח לפעול את השבירה דפרעה בהיותו עדיין בתקפו, ולכן (א) זהו רק בכחו של משה; (ב) אין זה ענין של בירור, אלא שבירה⁵⁸ (לרדותו כו'), ולכן אינו נוגע שפרעה יבין את הדיבור.

ט. ע"פ הנ"ל מובנים גם דברי רש"י שמשוה הוכרח למסור את דברי הקב"ה „כפי ששמעת מפיו” דוקא: כח זה, לשבור את הקליפות בהיותן עדיין בתקפן, הי' למשה רבינו מצד היותו שליח ה', אשר על ידו מתגלה כחו יתברך („זרוע כא-ל"); ולכן הדיבור הי' באופן ד„אתה תדבר” . כפי ששמעת מפיו: ע"ד „שכינה מדברת מתוך גרונו של משה”⁵⁹.

ובזה יבואר גם הטעם לכך שאופן וסדר הדיבור ד„אתה תדבר, פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי

שבהיותו נשיא הדור, „אנכי עומד בין ה' וביניכם גו' להגיד לכם את דבר ה'”⁵² – ממוצע שדרכו נמשך „דבר ה' ממש”⁵³ – הנה מטעם זה נתגלה דרכו כחו ויכלתו יתברך „לרדותו במכות ויסורין”. [ובזה מובן הטעם בדעתו של ר' שמעון בן יוחי ש„מותר להתגרות ברשעים”⁵⁴ (גם כאשר „השעה משחקת להם”⁵⁵) – מאחר שרשב"י הוא ניצוץ

הנ"ל מקשר זה עם הא שמשוה הוא נשמה דאצילות. וראה גם תו"ח שם (קכ, ב ואילך). אוה"ת שבהערה הקודמת.

(52) ואתחנן ה, ה.

(53) ראה בארוכה סד"ה פנים בפנים תרנ"ט (ע' קצד"ה). וראה תו"ח פרשתנו קטז, א ואילך. ועוד.

(54) ברכות ומגילה שם.

(55) ראה מקומות שצויינו בהערה 43 (שגם „כל גאה והשפילהו גו").

וצע"ק מסוגיית הגמרא שם, דלתירוץ א' (וראה טו"א מגילה שם. רי"ף ועץ יוסף לע"י ברכות שם) גם רשב"י מודה דשעה משחקת לו שאני. ובכל אופן צ"ע מהמבואר בסוגיא שם שאין פלוגתא בין רשב"י והמ"ד „אל תתגרה בו” (כמו שמתרץ בגמרא בכמה אופנים. ולתי"א דלכור"ע כל צ"ג מותר להתגרות כו', לאו דוקא רשב"י (משה) וכיו"ב). וראה חדושי גאונים לע"י ברכות שם (בשם הצל"ח)*.

ואולי הכוונה, דזה שרשב"י אמר באופן סתמי „מותר להתגרות כו'” (מבלי לחלק כו'), הוא מכיון שמצד דרגתו הוא מותר להתגרות בכל אופן. ועצ"ע.

(* שם מבואר „שאין הכוונה בסוגיות הללו להקשות מרשב"י ור"ד על ר"י דאולי פליגי ומי"ס שמתר להתגרות ומי"ס שאסור להתגרות כו' כל הקושיות של הגמ' כו' הוא למימרי קראי אהדדי”. אבל לכאורה אין לתרץ בהמאמרים עפ"י, שהרי מסיק שם שהתי' האחרון בגמ' (ברכות) שעה שנמשחת שאני הוא לשיטת רשב"י.

(56) סידור שער ה"ג בעומר בסופו (בשם

כתבי האריז"ל וכו').

(57) באוה"ת (שבהערה 43): „ואפשר רשב"י

דפ"ק דברכות הי' ג"כ מבחי' זו כו". אבל במאמרים ד"ה ראה נתתיך הנ"ל מבואר זה בפשטות, כפנים.

(58) ראה תו"ח שם (קכא, סע"א): „אתה תדבר כו' פי' תדבר לשון הכנעה כו' להכניעים ולהשפילם בתכלית כו'”.

(59) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1087. וראה ד"ה פנים בפנים שם. ובכ"מ.

י"ד. לכאורה עדיין אפשר לשאול: איך יתכן, שדוקא פרעה שמע את שליחות ה' (גם) ממשה עצמו, ואילו בני ישראל שמעו רק מאהרן (וידבר הוא לך אל העם)?

הן אמת, שבני ישראל לא נזקקו לזה כדי שהדברים יפעלו פעולתם, משא"כ שבירת פרעה (קליפה בתקפה) הוכרחה להיות רק ע"י כחו של משה⁶⁴

[ועד"ז הוא גם בפשטות הענין: בני ישראל הם מאמינים בני מאמינים⁶⁵, ולכן עבורם די בכך שימסור להם אהרן, בתור שלוחו של משה, מה ששמע משה מפי הקב"ה – ואזי „ראמן העם גו"⁶⁶; ואילו אצל פרעה זה לא ה' מספיק ולכן משה עצמו הוכרח לדבר];

אבל אעפ"כ אין זה מחוור לגמרי: וכי למה יחסר אצל בני ישראל ענין נעלה זה דדיבורו של משה?

והביאור בזה: כאשר אהרן מוסר את דברי משה לבני ישראל, אזי זהו אצלו רק בדרך „מעבר"⁶⁷, ובני ישראל מקבלים את דיבורו של משה ללא כל שינוי וירידה (במעלתו) מצד הממוצע; ע"ד „משה קיבל תורה מסיני ומסרה

כו" התחיל רק לאחר טענת משה „אני ערל שפתים":

מבואר בחסידות⁶⁸, שמה שמשה ה' „כבד פה וכבד לשון" בא מצד ביטולו לאלקות – מצד גודל הביטול לא ה' ביכלתו להשפיע, ע"ד „אידי דטריד למבלע לא פליט"⁶¹.

ומזה מובן, שגם הענין ד„ערל שפתים" מורה על גודל הביטול דמשה רבינו; ואף על ביטול גדול יותר מ„כבד פה וכבד לשון" – ד„כבד פה וכבד לשון" משמעותו, שנתר עוד באדם דיבור (השפעה), אלא שהוא „בכבידות", והיינו שעדיין אין זה ביטול לגמרי; אבל „ערל שפתים" מורה על ביטול בתכלית, עד שהאדם אינו יכול לדבר כלל.

ולכן דוקא ביטול זה ד„ערל שפתים" ה' האתערותא דלתתא, ההכנה וההקדמה ל„ראה נתתיך אלקים לפרעה גו" – דע"י ביטול זה באופן ד„בלי שום הרגש כלל"⁶² יכול לבוא לאחר מכן (ע"ד „שכינה מדברת מתוך גרונו של משה") – „דבר ה' ממש"⁶³ – אשר נדרש עבור שבירת פרעה.

שאמר אני ערל שפתים זכה לבסוף אנכי עומד בין ה' ובניכם.

(64) כמבואר בארוכה בתו"ח שם. אוה"ת שבהערה 50.

אבל להעיר מדיבור משה אל בני ריש פרשתנו (ו, ט); פרש"י בא יב, ג (ושקו"ט במפרשי רש"י שם). ואכ"מ.

(65) שבת צז, א.

(66) שמות ד, לא.

(67) ראה חילוק מעבר והתלבשות – קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנת, א). לקו"ת מסעי פט, ג. ד"ה פנים בפנים שם. ובכ"מ.

(60) תו"א כג, סע"א. לקו"ת עקב יד, סע"ב.

שם ד ואילך. סידור קי, ב (ועוד). אוה"ת פרשתנו ע' רו. ביאורו להצ"ע תמו. ועוד.

(61) כן הובא בכ"מ בדא"ח (ראה בעניינינו

סידור וביאורו"ז שם). וראה חולין קח, ב.

(62) ד"ה פנים בפנים שם. וראה תו"ח שם (קכ, ריש ע"ב) דלפי שמשה ה' „בחי הביטול במציאות ממש בהעדר הרגשת עצמו מכל וכל כו" ה' יכול „להכניע .. קליפה תקיפה דפרעה וכו", עיי"ש.

(63) להעיר ממדרש הגדול כאן: „ובשביל

לעת מן העתים ישנו מצב שבו הנפש האלקית נמצאת בגלות בתוך הנפש הבהמית, ואף באופן ד"השעה משחקת לה" – שהקליפה היא במצב ד"גסות . . שמגב' עצמה על אור קדושת נפש האלקית כו"72.

והעצה לזה – „נתתיך אלקים לפרעה . . לרדותו במכות ויסוריך“: על האדם לקיים את ענין „ירג' אדם יצר טוב על יצר הרע כו"73, „ירעים עלי' בקול רעש ורוגז להשפילה . . לומר לו אתה רע וכו"74, וזה גופא שובר את גסות הקליפה דנפש הבהמית, כמבואר בארוכה בתניא"75.

ויש לומר בדרך אפשר עכ"פ, שהכח על זה בא משה רבינו, אשר לו אמר הקב"ה „ראה נתתיך אלקים לפרעה, שופט ורודה לרדותו במכות ויסוריך“; ולכן כח זה ישנו בכל אחד מישראל, מאחר ש„כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחינת משה רבינו עליו השלום"76.

ועל אחת כמה וכמה שענין זה קיים אצל ישראל בתור כלל ואצל נשיא הכלל, אשר הנשיא הוא הכל"77: כשם שלמשה רבינו בזמנו הי' הכח לרדות את פרעה „במכות ויסוריך“ אפילו כאשר „השעה משחקת לו“, כן הוא בכל דור ודור, שלנשיא הדור,

ליהושע ויהושע לזקנים וכו"78, שאע"פ שהדברים עברו ע"י כמה וכמה ממוצעים, אעפ"כ הכל הוא „תורה מסיני“, כמאמר חז"ל"79 כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני.

משא"כ אצל פרעה, אילו הי' דיבורו של משה בא אליו (רק) ע"י אהרן, הי' זה מוכרח להיות באופן של התלבשות (ושינויים) וכו', וממילא הי' נחסר אז כדיבור מכחו של משה הנדרש עבור שבירת פרעה כנ"ל.

ובזה מובן גם שינוי הלשון בפסוקים – שאצל בני ישראל כתיב שאהרן „יהי לך לפה“, ואילו אצל פרעה – „ואהרן אחיך יהי נביאך“: כדיבור לבני ישראל הי' אהרן פיו של משה („לך לפה“)79, היינו שדיבורו הי' באותה דרגא כאשר יצאו הדברים מפיו של משה – בדרך מעבר; משא"כ כדיבור לפרעה הי' אהרן רק „נביאך“, דהיינו (כפירוש רש"י) „מתורגמן“ – וכאשר דבר השפעה נמסר ע"י מתורגמן, הרי זה בא בדרך ירידה ושינוי לפי ערך המקבלים, כמבואר בכמה מקומות"71.

יא. ההוראה מזה בעבודתו הפרטית של כאו"א:

(68) אבות בתחילתה.

(69) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1088. ועוד.

(70) בתו"ח שם (קט, ב) מוכיח מזה ד"הלגבי זקני ישראל יהי אהרן עיקר המדבר" (משא"כ „לגבי פרעה . . יהי נביאך . . ולא שיהי לפה ממש“) – אבל מובן שיש בזה גם הפירוש שהוא פיו דמשה. וכמובן בתו"ח שם קטז, ב ואילך (עיי"ש).

(71) ד"ה פנים בפנים שם. המשך תרס"ו ע'

קב. ובכ"נו.

(72) תניא פכ"ט (לו, א).

(73) ברכות ה, א.

(74) ל' התניא שם (לו, א).

(75) שם (לו, א ואילך). וראה ג"כ תניא פל"א (לט, ב ואילך).

(76) תניא רפ"ב. וראה ג"כ ביאור לאגה"ק סי' זך בסופו.

(77) פרש"י חוקת כא, כא. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ו.

שבידו הכח דמשה בכל דרא ודרא⁷⁸, „לרדותו במכות ויסורין“.

— אין צריך לומר שיש ללכת בדרכי נועם ובדרכי שלום, וכן הוא רצון כ"ק מו"ח אדמו"ר, וכפי שביקש מאביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע שנשיאותו תהי' בחסד וברחמים⁸⁰;

אבל יש לדעת, שבשעה שקשורים לנשיא הדור — וההתקשרות היא ע"י לימוד תורתו, שמירת תקנותיו⁸¹ והליכה באורחותיו נצח סלה ועד⁸² — אזי אין מקום להתפעל מכל העלמות והסתרים,

וכשם שבימים ההם שבר משה רבינו את קליפת פרעה והוציא את כל בני ישראל מגלות מצרים, „ביד רמה“⁸³, כן תהי' לנו גם עתה, שמבלי הבט על קושי הגלות, הנה משה שבדור⁸⁴ יוציאנו כולנו מהגלות לגאולה האמיתית והשלימה, „ביד רמה“ ובקרוב ממש.

(משיחות ש"פ וארא תשכ"ט, תשט"ו)

„אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא“⁷⁸, ישנו הכח לשבור את כל ההעלמות והסתרים המסתירים על הקדושה, גם כאשר הם בתקפם.

יב. זהו גם התירוץ לאלו הטוענים: כיון שנמצאים אנו בחושך כפול ומכופל דדרא דעקבתא דמשיחא, וישנם העלמות והסתרים גדולים ורבים כל כך וכו' וכו' — א"כ איך אפשר למלא את תביעת רבותינו נשיאינו להפיץ את לימוד תורת החסידות וההליכה בדרכי החסידות בכל מקום ומקום, ובפרט במקומות שמצבם שפל כל כך, עד שהם אף מונעים ומעכבים וכו'?

יש לדעת, שישנו אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, גם בדרא דעקבתא דמשיחא

— ואדרבה: מאחר שהנשמות דדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא, הן בבחינת „גלגול“ דנשמות דור המדבר כידוע⁷⁹, ודאי שאותם הענינים שהיו בדור המדבר קיימים גם עתה —

ועי"ז שהאדם מקשר עצמו לנשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר, אין לו להתפעל מההעלמות והסתרים, כיון

(78) תקו"ז תס"ט (קיד, א). וראה ב"ר פנ"ו, ז.

(79) לקו"ת וס' הליקוטים להאריז"ל שמות ג,

ד. שער הגלגולים הקדמה כ'.

(80) לקו"ש ח"ב ע' 502.

(81) היום יום ע' סה.

(82) ראה אגה"ק סי' זך וביאורו.

(83) בשלח יד, ח.

(84) דמשה גואל ראשון הוא גואל אחרון —

נסמן ונתבאר בלקו"ש ח"א ע' 8 ואילך.

